

## Het gerijpte proces

28

## Redactioneel

Lang, heel lang geleden moest de Franse rechter Bridoye zich verantwoorden voor het 'honderdkoppige hof' omdat hij een vonnis had gewezen dat 'beslist niet rechtvaardig' was bevonden. Gevraagd naar de werkwijze die hem tot een dergelijk vonnis had gebracht, verklaarde Bridoye laconiek dat hij gewend was de hem voorgelegde zaken te beoordelen door met een dobbelsteen te gooien en aldus het lot te laten beslissen. Op dit verrassende antwoord reageerde de president van het hof met de vraag waarom de processen van Bridoye dan toch nog zo ontzettend lang duurden – waarom niet meteen de dobbelsteen geworpen en uitspraak gedaan, in plaats van telkens de zaak aan te houden en almaar stukken aan het dossier te laten toevoegen? Ook hierop kwam een opmerkelijk antwoord. Volgens Bridoye kwam met de tijd 'alles tot klaarheid, de tijd is de vader van de waarheid'. Daarom verdaagde Bridoye het proces en schortte hij het op, 'zodat het met de tijd tot rijping komt en het lot dat daarna ten deel valt aan de veroordeelde partij, makkelijker te dragen is'.

Het verhaal is geschreven door François Rabelais en staat in het derde boek van Pantagruel.<sup>1</sup> Ik haal het aan omdat – wat er verder zij van zijn werkwijze – rechter Bridoye blijk geeft van een goed inzicht in de psyche van een procespartij. Afgezien van die gevallen waarin slechts sprake is van chicanes of tijdrekken, hebben de meeste procespartijen op het moment dat een procedure begint de volle overtuiging dat het gelijk aan hun zijde staat. Ten minste een van hen zal echter aan het einde van die procedure moeten ondervinden, dat die overtuiging niet (volledig) juist was. De duur van en de gebeurtenissen tijdens een geding kunnen ook worden opgevat als noodzakelijke voorwaarden om de partij die ongelijk zal krijgen te laten wennen aan de gedachte dat zijn gelijk niet vanzelfsprekend is. Wie per kerende post na de aanvang van een procedure een uitspraak krijgt waarin hem ongelijk wordt gegeven, is ervan overtuigd dat te lichtvaardig is beslist, zodat die uitkomst niet aanvaardbaar is. Wie tijdens een procedure niet het idee heeft gekregen dat er gelegenheid was zijn punt te kunnen maken, blijft achter met het gevoel dat het geding is afgekapt in een stadium dat het nog niet rijp was.

Natuurlijk, tijdigheid is ook een aspect van kwalitatief goede rechtspraak, en wie langer dan wat nog een redelijke termijn genoemd kan worden op het rechterlijk oordeel heeft moeten wachten, heeft niet het in artikel 6 EVRM bedoelde eerlijke proces gekregen. Initiatieven van de gerechten gericht op kortere 'doorlooptijden' en vermindering van de 'werkvoorraad' kunnen dus heel zinvol zijn.

Maar dat betekent nog niet dat snellere rechtspraak per definitie betere rechtspraak is. Tegenover procedures waarin alle betrokkenen werkelijk het meest gebaat zijn bij een vlotte, doelgerichte afdoening – oneerbiedig gezegd: de welgemikte korte klap in plaats van de zachte heelmeeester – staan ook gevallen waarin al te voortvarend streven naar tijdige rechtspraak kan doorslaan in ontijdigheid. Partijen die op zoek zijn naar de beantwoording van een rechtsvraag die hen verdeeld houdt, schieten er niets mee op te worden afgeserveerd op het niet-nakomen van hun stelplicht met betrekking tot de vraag hoe de uiteindelijke schadeclaim er precies uitziet. Partijen die slechts te helpen zijn met een definitieve streep onder hun vastgelopen rechtsbetrekking, moeten doormodderen of helemaal opnieuw beginnen als hun geding wordt afgeserveerd op een procedureel

<sup>1</sup> Le Tiers livre (1546), hier aangehaald in de vertaling van J.M. Vermeer-Pardoen, Pantagruel, het derde en vierde boek (1997), p. 191 e.v.

punt. Alleen als de kwaliteit van de processtukken zozeer tekortschiet dat van de rechter niet mag worden verwacht dat hij volhardt in zijn welwillendheid, is het in dergelijke gevallen toch gerechtvaardigd te kiezen voor de kortste weg naar de uitgang. Als immers een partij (of zijn advocaat) niet bereid is de minimaal vereiste aandacht te geven aan de inhoud van de gedingstukken en het uitwisselen van informatie ter zitting, mag hij niet verwachten dat de rechter die bereidheid wel zal opbrengen.

Een gerecht dat tijdige rechtspraak tot een van zijn doelstellingen heeft verheven, zou er daarom goed aan doen zo vroeg mogelijk zaken langs deze lijnen te verdelgen. De weloverwogen korte klap, de langere weg met waarschijnlijk bredere instructie van de zaak, en de procedures die door een van partijen zo gebrekkig – waaronder begrepen: chicanes – gevoerd worden dat onmiddellijk hardhandig afserveren gerechtvaardigd is: het zou mooi zijn als een gerecht erin zou slagen dit soort onderscheidingen zo vroeg mogelijk aan te brengen, in plaats van te proberen het complete zaaksaanbod in een zo snel mogelijk draaiende gehaktmolen te stoppen met het doel daarvan op de kortst mogelijke termijn een eenheidsworst te draaien.

Partijen zouden de selecterende rechter kunnen helpen, door naast het formuleren van hun vordering en het stellen van de voor toewijzing benodigde feiten ook inzicht te geven in hun achterliggende belangen en met het oog daarop de in hun ogen vereiste aanpak van het geding. Daarbij moeten ook zij zich realiseren dat gerechten genoodzaakt zijn te differentiëren, en dat een keuze voor 'snel' altijd ook het risico op (te) grote voortvarendheid in zich draagt. Het is uiteindelijk aan het gerecht de keuzes te maken, maar partijen die duidelijk maken waar hun belangen liggen, mogen er ten minste op rekenen dat de rechter aan de poort daarop acht zal slaan bij zijn selectie.

Recent heeft de Minister van Veiligheid en Justitie zijn in het kader van het programma KEI ontwikkelde plannen 'tot behoud en versterking' van de 'hoge kwaliteit' van de Nederlandse rechtspraak ontvouwd.<sup>2</sup> Ingevoerd zal worden een nieuwe 'basisprocedure' die moet 'bijdragen aan een sneller resultaat' met ook 'meer ruimte voor maatwerk'. De minister vervolgt:<sup>3</sup>

"Voor het civiele procesrecht wordt het volgende stramien het uitgangspunt: het indienen van een eis, het indienen van een reactie door de wederpartij – als die er is –, een mondelinge behandeling en tot slot de uitspraak (indien partijen er tussentijds onderling niet zijn uitgekomen). Indien de rechter inschat dat dit basisstramien niet volstaat in een concreet geval, heeft hij de mogelijkheid om aanvullingen daarop toe te staan."

Deze plannen beogen dus de mogelijkheden voor de rechter te differentiëren te vergroten, en aldus te kiezen voor het in zijn ogen meest adequate procesverloop. Wil enige vorm van differentiatie een succes worden, dan zal echter in ieder geval goed bekeken moeten worden wat de consequenties van dat systeem zijn voor de financiering van de rechtspraak. Als die financiering geheel wordt afgestemd op een snel basisstramien, kan de in de rechtspraak toch al ervaren productiedruk ertoe leiden dat 'maatwerk' slechts wordt gezien als onrendabel – en dus onwenselijk – tijdverlies. De daaruit voortvloeiende drang om – ondanks diverse mogelijkheden tot maatwerk – alle zaken in het basisstramien af te doen, resulteert dan in een verschraving van het proces, alle mooie plannen ten spijt.

<sup>2</sup> Brief van 11 juni 2013 over het Programma Kwaliteit en Innovatie rechtspraak ([www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/06/12/programma-kwaliteit-en-innovatie-rechtspraak/lp-v-j-0000003477.pdf](http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/06/12/programma-kwaliteit-en-innovatie-rechtspraak/lp-v-j-0000003477.pdf)).

<sup>3</sup> p. 5.

Dobbelen om te kiezen voor toe- of afwijzing, partijen gedingstukken laten opstellen met geen ander doel dan tijdwinst, het zijn geen aan te bevelen 'best practices' van rechter Bridoye. Maar zijn inzicht dat ook tijd eraan kan bijdragen dat een gerijpt oordeel een voor alle betrokkenen zo acceptabel mogelijk einde maakt aan een procedure, moeten we niet loslaten. Zeker niet in een tijdsgewricht waarin het zo snel mogelijk afdoen van zaken soms op een wat eindimensionale wijze tot een doel op zich wordt gemaakt.

Niet alle zaken zijn immers op hetzelfde moment zodanig gerijpt dat zij voor eens en altijd kunnen worden beslist.

#### IN MEMORIAM

##### ***Niels Frenk 17 maart 1962 – 14 augustus 2013***

Op 14 augustus 2013 overleed in zijn laatste woonplaats Langweer onze oud-redactiesecretaris en medewerker Niels Frenk. Niels was reeds geruime tijd ernstig ziek. Van 1990-1992 was hij redactiesecretaris, aanvankelijk van Kwartaalbericht Nieuw BW en vervolgens van de opvolger daarvan, NTBR. Hij vervulde het redactiesecretariaat op voortreffelijke wijze; zijn fysieke handicap leek hem daarbij niet in het minst in de weg te staan.

Op 19 oktober 1994 promoveerde Niels op een dissertatie over Kollektieve akties (Deventer: Kluwer, 1994, 385 p.). Een deel van het materiaal hiervoor had hij te danken aan een stage bij het ministerie van justitie. Bij dat ministerie trad hij op 1 januari 1993 in dienst, om precies te zijn bij de stafafdeling wetgeving privaatrecht. In 2005 volgde zijn benoeming tot deeltijdhoogleraar aan de Vrije Universiteit. Op 10 februari 2006 hield hij een inaugurele rede over Naar echte eigen schuld/Over toerekening aan de benadeelde in het aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht. Niels schreef – ook in het NTBR – over vele verbintenisrechtelijke onderwerpen, zoals het collectief actierecht, algemene voorwaarden, overheid & aansprakelijkheid en het verzekeringsrecht.

Wij verliezen in Niels een kundig en sociaal bewogen jurist. Wij zullen bovenal zijn innemende persoonlijkheid missen.

*Steven Bartels  
Ewoud Hondius*